

A vállalkozásfejlesztés gazdaságtana

Kis- és középvállalkozások
Magyarországon

Kállay László
Magyar Gazdaságelemző Intézet

Témák

- Beszámolók a vitákról
- Mikrohitelkezés
- Milyenek a kis és középvállalkozások Magyarországon?
  - Történet
  - Jellemzők
  - Következtetések

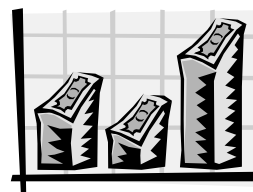
Beszámolók

- Mi az oka annak, hogy jelentősen el térnek egymástól a minimális tranzakciók méretei?
- A két megközelítés összehasonlítása

Az előző előadás összefoglalója

- A kisvállalkozások számára a piacok elégtelen működése miatt bizonyos gazdasági szolgáltatások nem elérhetőek.
- A jól működő programok olyan módszereket fejlesztenek ki, amelyekkel a piacok működése kiterjeszthető

Az új típusú mikrohitelkezés elvei

A hitel és a képzés megfelelő aránya

- Az egyik a másik nélkül hatástalan lehet.
- A “megfelelő” arány nagyon fontos; a vállalkozóknak csak azokat az információkat kell megadni, ami ott és akkor lényeges.
- A képzés elemei: tanfolyamok, és helyszíni személyes találkozások.

Fokozatosság az összegek és a feltételek tekintetében 1

- Kis kezdeti hitelösszeg (jellemzően néhány száz dollár).
- Kezdetben rövid visszafizetési határidő (1-4 hónap).
- Mindkettő fokozatosan növekszik a későbbiekben.
- Alapelv: a hitel felhasználását a gyakorlatban lehet megtanulni, a fokozatosan növekvő hitelösszeg és futamidő egyben tanulási folyamat is.

Fokozatosság az összegek és a feltételek tekintetében 2

- A pénzügyi szolgáltatás, amit a mikrofinanszírozási szervezet ad nem egyszeri kölcsön, hanem egy hitelezési folyamat.
- A fizetőképesség alapján folyamatos hozzáférést kell biztosítani a hitel következő fokozataihoz.
- Kezdetben forgótőke, később, amikor a külső forrás felhasználásának szabályait már elsajátítja a vállalkozó párhuzamosan állóeszköz-finanszírozás is.

A garanciafogalom kreatív alkalmazása

- Egymásért garanciát vállaló csoportok alakítása, amelyekben a garanciavállalás részben erkölcsi kényszert jelent.
- Az ügyfél lehetőségeihez és helyzetéhez alkalmazkodva kell meghatározni a hitelfedezetet.
- A banki értelemben nem “valóságos” garanciát részben a visszafizetés motivációival és ösztönzéssel kell helyettesíteni.

“Mozgékony” tranzakciók

- A mikrovállalkozók akár uzsorakamatot is fizetnek az uzsorásoknak, ha a hitel kellően rugalmas, vagyis gyorsan hozzáférhető, az összeg és a futamidő az igényekhez alkalmazkodik.
- A programnak legalább annyira érzékenynek kell lennie a tranzakciós költségekre (főleg az időre), mint a vállalkozónak; biztosítani kell az egy-két napos hitelbírálát és -folyósítás feltételeit, valamint az ügyfél igényeinek megfelelő futamidőt.

A legfontosabb mutató: a fizetési késedelem 1

- A késedelmes fizetések egyetlen elfogadható aránya: 0%, bármilyen más arány csak az elfogadhatatlanság fokozatait jelenti.
- A késedelmes fizetés miatt sohasem az adós hibás, ha a feltételek, a motiváció és a folyósítási döntés megfelelő, akkor az adós visszafizeti a hitelt.

A legfontosabb mutató: a fizetési késedelem 2

- A késedelmes fizetés okai mindig az intézményi hiányosságokban rejlenek.
- A késedelmes fizetés: a tanulás eszköze; a mikrofinanszírozó szervezet számára fontos tanulságok adódnak abból, hogy mely ügyfelek és miért nem tudták visszafizetni a hitelt.

A legfontosabb mutató: a fizetési késedelem 3

- Az intézményfejlesztés célja: olyan környezet kialakítása, ahol a nem fizetés nem reális lehetőség.

Nem támogatott kamatok 1

- Az adósok üzletemberként és nem szegény emberként való kezelése a paternalizmus helyére a méltóság tiszteletét állítja, és ezzel esélyt ad arra, hogy valóságos fejlődés alakuljon ki.
- Az ügyfelek hajlandók és képesek arra, hogy megfizessék saját fejlődésük költségeit.
- Az ügyfelek hozzászoknak a magasabb kamatokhoz.

Nem támogatott kamatok 2

- Az ügyfelek nem akarják, hogy az “ő” programjuk megszűnjön még akkor sem, ha a donorok már nem finanszírozzák tovább.
- Az ügyfelek tudják, hogy az igénybevett szolgáltatások megfizetésével minőséget is megkövetelhetnek.
- A támogatott hitelforrások erősen korlátozottak, a nem támogatottak nem azok.

Nem támogatott kamatok 3

- Csak a nem támogatott kamatok esetében lehet a működési és a pénzügyi fenntarthatóságot biztosítani.
- A mikrohitelvezettek tudják, hogy miközben a kamatkidás csak a működési költségeik kis részét teszi ki a kamatbevétel létfeltétele annak a kisvállalkozás-támogatási programnak, amely segíti az ő folyamatos fejlődésüket.

Nem támogatott kamatok 4

- A mikrovállalkozó számára nem az egyszeri kölcsön a fontos, hanem egy hitelkeret, ezért hajlandó nem támogatott kamatot fizetni, hogy fenntartsa program folyamatos működését.

Önfenntartás

- A kezdeti segítség után fokozatosan valósul meg.
- 1. Szakasz: működési önfenntartás - a kamatbevételek fedezik a működési költségeket.
- 2. Szakasz: pénzügyi önfenntartás - a kamatbevételek fedezik a pénzalapok költségeit, az inflációt, a leértékelést is.

Működési öfenntartás

$$\text{Működési fenntarthatóság} = \frac{\text{Működési bevételek}}{\text{Működési kiadások} + \text{Rossz hitelek}}$$

Pénzügyi fenntarthatóság

$$\text{Pénzügyi fenntarthatóság} = \frac{\text{Működési bevételek}}{\text{Működési kiadások} + \text{rossz hitelek} + \text{források költsége}}$$

A nagy volumen elérésének fontossága

- A kis méretű mikrovállalkozási program önellentmondás, mivel a mikrovállalkozások nagy száma miatt a kiszorgálandó ügyfélkör is nagy
- A megfelelő volumen elérése után nincs többé szükség pilot projektekre, a mikrohitelezés a pénzpiac részeként működik.

Total Quality Management

- A program növekedése, kockázata elkerülhetetlenné teszi a TQM alkalmazását, mert nagy számú döntés és hitel kezelése csak így van mód a hibák és a veszteség minimalizálására
- Megvalósítása hálózati keretek között a leghatékonyabb
- A programok lényegi elemévé válik, ha az alkalmazott módszerek már kialakultak és az ügyfélkör növekszik

Történeti áttekintés

Korai reformkísérletek

- Nagy Imre 1953-as kormányprogramja: a „túlzott” központosítás csökkentése - a problémákat érzékelték, kevés siker a kezelésükben
- A gazdaságirányítás 1968-as reformja: „új gazdasági mechanizmus” – rugalmasabb rendszer az állami szektorban, de kisebb szerep a magángazdaságnak

Szocialista vállalkozások 1981-1990 (1)

- kisszövetkezetek, GMK-k VGMK-k 1982-től
- hiánypiacok
- költség az állami és szövetkezeti szektorban - profit a magánszektorban
- az állami és a szövetkezeti szektor lassú eróziója
- romló makrogazdasági környezet

Szocialista vállalkozások 1981-1990 (2)

- Korai intézményi reformok
  - Kétszintű bankrendszer kialakítása
  - A piactgazdaságokban is értelmezhető adórendszer bevezetése
  - A vállalati szerkezet részleges decentralizásaa
  - A vállalkozásalapítás lehetőségének liberalizálása

Korai átmeneti gazdaság 1990-1996

- A vállalkozás teljes szabadsága
- Gyorsan növekvő számú vállalkozás
- Hiánygazdaságból versenyzgazdaság
- Nyitott gazdaság a külkereskedelem magas arányával
- Gyorsan liberalizálódó, instabil szabályozási környezet
- Magas arányú jövedelemközpontosítás
- Romló minőségi mutatók

Fejlett átmeneti gazdaság 1997-től

- Tovább erősödő verseny
- Stabilizálódó szabályozási környezet
- A gazdasági nyitottság tovább nő
- Csökkenő központosítás
- Lassuló számbeli növekedés
- Lassan javuló minőségi mutatók
- Az EU csatlakozási folyamat hatása

Változó környezet - változó vállalkozások

- Korai sikertörténetek - nagy bukások
- Az állami szektor leépülése következtében megváltozó gazdasági lehetőségek
- A multinacionális vállalkozások növekvő jelenléte
- Javuló infrastruktúra

A magyar kis- és vállalkozások jellemzői

A tulajdonviszonyok átrendeződése

Év	Állami	Belföldi magán	Belföldi társasági	Külföldi
1992	52,1	10,2	0,0	11,4
2000	7,9	9,2	18,0	58,5

Tulajdonviszonyok

- Az állami tulajdon arányának jelentős csökkenése: a privatizáció és a magángazdaság fejlődésének együttes hatása
- Külföldi működőtőke beáramlása: magas arányú külföldi tulajdon
- Alig növekvő hazai magántulajdon

Domináns piacok

	Nincs domináns piaca	Lakosság	Belföldi vállalkozás	Közcéli szervezet	Export
0	10,6	59,0	27,1	2,1	1,2
Mikro	6,8	54,0	35,1	2,8	1,3
Kicsi	14,3	32,9	46,1	3,5	3,1
Közepes és nagy	12,8	12,8	61,7	0,0	12,8

Piaci orientáció

- A kisebb vállalkozások elsősorban a lakosságnak és a belföldi vállalkozásoknak értékesítenek.
- Külpiacokon alig vannak jelen.

Részesezés a GDP termeléséből

	1998	1999	2000
0	1,2	1,2	1,1
Mikro	8,3	8,4	8,7
Kis	9,4	9,1	8,9
Közepes	18,6	18,0	17,9
Nagy	62,4	63,3	63,4

GDP/fő (ezer Ft)

	1998	1999	2000
Mikro	1 999	1 833	2 438
Kis	2 000	1 411	1 362
Közepes	1 612	2 668	1 765
Nagy	1 833	3 738	3 598
Átlag	2 208	2 751	2 589

A foglalkoztatottság változása

	1999	2000
0	17 429	3 839
Mikro	19 760	33 472
Kicsi	14 269	2 745
Közepes	-5 581	-56 604
Nagy	7 491	-5 887
Összesen	40 938	-22 351

A foglalkoztatottak megoszlása

	1998	1999	2000
0	10,7	11,2	11,4
Mikro	24,7	25,0	26,3
Kicsi	13,8	14,1	14,3
Közepes	18,8	18,3	16,5
Nagy	32,0	31,8	31,9

Foglalkoztatás

- Az új munkahelyek létrehozásában a kisvállalkozások játsszák a legfontosabb szerepet: a rendszerváltás óta az egyetlen nettó munkahelyteremtő része a gazdaságnak
- A nagyvállalkozásokban csökken a foglalkoztatottság

A vállalkozások számának megoszlása

	1998	1999	2000
0	97,1	66,0	65,1
Mikro		30,4	31,3
Kicsi	2,3	2,9	2,9
Közepes	0,5	0,6	0,6
Nagy	0,1	0,1	0,1

Az export aránya az értékesítésben

	1998	1999	2000
Alkalmazott nélküli	6	6	6
Mikrovállalkozás	7	6	6
Kisvállalkozás	10	8	8
Közepes vállalkozás	16	14	14
Nagyvállalkozás	33	30	32

Az export megoszlása

	1998	1999	2000
Alkalmazott nélküli	0,6	0,4	0,4
Mikrovállalkozás	4,2	3,5	3,2
Kisvállalkozás	3,8	3,4	3,0
Közepes vállalkozás	19,5	12,3	11,9
Nagyvállalkozás	72,0	80,4	81,6

Export

- Az export négy ötödét a nagyvállalkozások adják
- A kisvállalkozások piacai között az export jelentősége kicsi

Átlagos adóterhelés (adó/árbevétel, %)

	1998	1999	2000
Alk.nélkül	0,74	0,84	1,16
Mikro	0,59	0,62	0,63
Kis	0,30	0,34	0,33
Közepes	-0,20	0,21	0,19
Nagy	-0,12	0,21	0,31
Összesen	0,05	0,30	0,34

Adókedvezmények megoszlása

	1998	1999	2000
Alk.nélkül	0,1	0,1	0,0
Mikro	0,3	0,4	0,3
Kis	1,5	1,3	0,6
Közepes	7,9	8,2	3,5
Nagy	90,2	90,1	95,6
Összesen	100,0	100,0	100,0

Adóterhelés

- A kisebb vállalkozások átlagos adóterhelése magasabb, a nagyobb vállalkozások több adókedvezményt tudnak igénybe venni.
- Az adókedvezmények döntő többségét a nagyvállalatok veszik igénybe.

Saját tőke/foglalkoztatottak

	1998	1999	
Mikro	1 488	1 689	1 987
Kis	1 115	1 189	1 243
Közepes	2 329	3 426	3 023
Nagy	7 365	9 113	11 878
Átlag	4 119	5 084	6 329

Saját tőke

- A tőkeintenzitás a vállalatmérettel erőteljesen növekszik, ami részben természetes jelenség

A KKV-k gazdasági szerepe

	KKV	Nagy
Foglalkoztatás	69	31
Árbevétel	52	48
GDP	44	56
Saját tőke	29	71
Export	25	75

Mi a probléma?

	1997	1998	1999
magas adó- és TB terhek	84	78	73
erős verseny	53	57	61
a gazdasági szabályozás	62	58	53
kiszármaztatásának hiánya	48	45	52
tisztességtelen verseny	46	44	44
tőkehiány	40	37	37
a vevők fizetési késedelmek	30	31	30
hitelhiány	27	26	26
megelevő kapacitásainak korszerűtlensége, elavultsága	17	19	17
beszerzési nehézségek	14	16	16
munkaerőhiány	9	9	9

Alkalmazkodás a piaci viszonyokhoz

- Csökkenő közterhek
- Az adóhivatal helyett a versenytársak felé forduló figyelem
- Javuló menedzsment
- Tömegesen igénybevetett gazdasági szolgáltatások

Tőkeképződés a KKV szektorban

- A piacon megmérettetett tőke az egyik legfontosabb mutatója a vállalat fejlődésének.
- Formái:
  - tőzsdére vitel: korlátozott siker
  - közvetlen eladás: néhány pozitív példa (Fundy, Pharmavit, X-byte)

A magyar KKV-k nemzetközi összehasonlításban

- A legkevésbé fejlett európai országokéra emlékeztető méretstruktúra
- Alacsony szintű jövedelemtermelés
- Kompetitív környezet
- Nem túl nagy és kissé csökkenő informális szektor
- A vállalkozások 10-15%-a szándékozik növekedni

Esettanulmányok

- Hazai vállalkozások példája: alkalmazkodás a változó viszonyokhoz?

IGAZ VAGY HAMIS? (1)

- A hazai kis- és középvállalkozások képtelenek felvenni a versenyt a külföldi tulajdonú (főleg multinacionális) cégekkel.

IGAZ VAGY HAMIS? (2)

- A hazai kis- és középvállalkozások képtelenek az együttműködésre.

IGAZ VAGY HAMIS? (3)

- A hazai kis- és középvállalkozások nem ismerik fel, hogy milyen szolgáltatásokra van szükségük ahhoz, hogy fejlődni tudjanak.

IGAZ VAGY HAMIS? (4)

- A hazai kis- és középvállalkozások nem tudják megfizetni azokat a szolgáltatásokat, amelyek a fejlődésükhöz szükségesek.

IGAZ VAGY HAMIS? (5)

- A globalizáció nyertesei a multinacionális vállalatok, vesztesei a kis- és középvállalkozások

Vitakérdések

- Miért jobb a piachelyettesítő megközelítés?
- Miért jobb a piacfejlesztő megközelítés?
- Melyik megközelítés jobb, és miért?
- Mi az oka annak, hogy jelentősen elétérnek egymástól a minimális tranzakciók méretei?

Vitakérdések

- Mi az oka annak, hogy jelentősen elétérnek egymástól a minimális tranzakciók méretei?
- Hasonlítsák össze a Széchenyi terv vállalkozáserősítő programját Széchenyi a hitel című művével a következő szempontok szerint:
  - Helyzetértékelés
  - A megoldásra tett javaslatok

Vitakérdések a szemináriumra

- Egészítsék ki a SWOT analízis mind a négy csoportját új elemekkel!
- Állítsanak ellenérveket mind a négy csoport legalább egy elemével szemben az előadásban felsoroltak közül!
- Érveljenek az utolsó (5) állítás mellett és ellen!